

Η παράγραφος

Γενικά

Παράγραφος είναι αυτοτελές τμήμα κειμένου που συνυφαίνεται άρρηκτα με το θέμα του. Αποτελεί μια μικρογραφία της έκθεσης.

Είδη παραγράφων

Οι παράγραφοι διακρίνονται σε αποδεικτικές και μεταβατικές.

α. **Αποδεικτική παράγραφος:** έχει έκταση 10-15 στίχων και η σκοπιμότητά της είναι να αποδείξει τη θέση του γράφοντος

β. **Μεταβατική παράγραφος:** έχει έκταση 4-8 στίχων και χρησιμεύει στην αλληλουχία των θεματικών ενοτήτων της έκθεσης.

α. Η αποδεικτική παράγραφος - Η δομή της

Θεματική περίοδος: εκφράζει την κύρια ιδέα που θα αναπτυχθεί στην παράγραφο, αποτελεί με άλλα λόγια τον πρόλογο της παραγράφου.

Λεπτομέρειες: είναι ιδέες, επιχειρήματα, σχόλια, πληροφορίες, κρίσεις, παραδείγματα που διασαφηνίζουν και αναπτύσσουν τη θεματική πρόταση. Αποτελούν το αποδεικτικό υλικό που επικυρώνει τη θεματική πρόταση.

Πρόταση κατακλείδα: συνοψίζει το περιεχόμενο της παραγράφου και περιέχει συχνά ένα συμπέρασμα. Υπενθυμίζει έτσι ποιο ήταν το θέμα της παραγράφου ή δίνει τη θέση του γράφοντος. Η χρήση της είναι προαιρετική.

β. Η μεταβατική παράγραφος

Η μεταβατική παράγραφος χρησιμοποιείται για να συνδέσει διαφορετικές θεματικές ενότητες του κειμένου και να επιτευχθεί η συνοχή του. Έχει λοιπόν καθαρά συνδετικό χαρακτήρα. Αποτελείται από:

1. το ανακεφαλαιωτικό μέρος, το οποίο αναφέρεται στα προηγούμενα και τα συνοψίζει και
2. το προεξαγγελτικό μέρος, το οποίο προαναγγέλλει τα όσα θα ακολουθήσουν.

Η χρήση της είναι προαιρετική.

Τρόποι / Μέθοδοι ανάπτυξης παραγράφου

1. Με παραδείγματα [βλ. σχολικό εγχειρίδιο Β΄ Λυκείου σελ. 63 – 68]

☞ **Θεματική περίοδος** ⇔ η διατύπωσή της χρειάζεται διευκρίνηση

Λεπτομέρειες ⇔ αναφορά παραδειγμάτων από: την ιστορία, τη λογοτεχνία, την καθημερινή ζωή, τις εμπειρίες μας ή τα επινοούμε. Τα παραδείγματα έχουν σχέση και πρέπει να στηρίζουν το νοηματικό πυρήνα της θεματικής πρότασης

Πρόταση κατακλείδα ⇔ διατύπωση γενικού συμπεράσματος. Προαιρετική η χρήση της

Η λειτουργία του παραδείγματος στο λόγο είναι διπλή: **διασαφηνίζει** και **επιβεβαιώνει** (επαληθεύει) όσα υποστηρίζουμε.

⇒ Ο τρόπος ανάπτυξης με παραδείγματα μπορεί να επεκτείνεται και πέραν των ορίων της παραγράφου, δηλαδή στη δόμηση ενός ολόκληρου κειμένου, το οποίο μπορεί να περιλαμβάνει πολλές παραγράφους με απαρίθμηση παραδειγμάτων και σκοπό την τεκμηρίωση της βασικής θέσης του κειμένου.

- 📖 **Σημάδια αναγνώρισης:** οι βασικές λεπτομέρειες της παραγράφου να λειτουργούν επεξηγηματικά για τη θεματική πρόταση, λέξεις-φράσεις δηλωτικές της χρήσης παραδειγμάτων: *παράδειγμα, για παράδειγμα, παραδείγματος χάρη, λόγου χάρη, ας πούμε.*
- ⚠️ Τον τρόπο αυτό της ανάπτυξης τον χρησιμοποιούμε πάντα με φειδώ.

Παράδειγμα

Όσο πιο κοντά μας διαδραματίζεται ένα γεγονός, τόσο πιο ενδιαφέρον είναι. Για την αθηναϊκή εφημερίδα *η διακοπή του ρεύματος στην Αθήνα είναι η πρώτη είδηση, για τους "Τάιμς της Ν. Υόρκης" δεν είναι ούτε μονόστηλο. Οι δέκα πρόσκοποι που χάθηκαν στην Πάρνηθα είναι για μας σπουδαίο θέμα, ενώ οι εκατό Ινδοί στρατιώτες που χάθηκαν στα Ιμαλάια πάνε κατευθείαν στο καλάθι.* Η έδρα της εφημερίδας ή του πρακτορείου ειδήσεων παίζει αποφασιστικό ρόλο στην επιλογή και την ιεράρχηση των ειδήσεων. *Για την τοπική εφημερίδα της Καλλιθέας πρώτο θέμα είναι ο θάνατος του δημάρχου της και όχι ο θάνατος του Μπρέζνιεφ.* Το δεύτερο, λοιπόν, αστέρι της είδησης είναι η εγγύτητα.

2. Με σύγκριση και αντίθεση [βλ. σχολικό εγχειρίδιο Β΄ Λυκείου σελ. 127 – 129]

α. Ανάπτυξη παραγράφου

- ☞ **Θεματική περίοδος** ⇔
- αναφέρονται τα συγκρινόμενα ή αντιτιθέμενα μέλη
  - αναγνωρίζεται η ομοιότητα ή η αντίθεση που υπάρχει ανάμεσα στα συγκρινόμενα μέλη
- Λεπτομέρειες** ⇔ η ανάπτυξη γίνεται με δύο τρόπους:
- α) παρουσιάζονται όλα τα γνωρίσματα του ενός μέλους και στη συνέχεια όλα τα γνωρίσματα του άλλου μέλους («κατά μέλη χωριστά»)
  - β) καταγράφονται σημείο προς σημείο οι ομοιότητες και οι διαφορές των συγκρινόμενων/αντιτιθέμενων μελών («ένα προς ένα»)
- Πρόταση κατακλείδα** ⇔ περιλαμβάνει το αποτέλεσμα της σύγκρισης ή μια γενική παρατήρηση και κρίση ή προσωπική άποψη
- ☞ **α)** Στη θεματική περίοδο αναφέρετε τους ανθρώπους, τα αντικείμενα ή τις ιδέες που σκοπεύετε να συγκρίνετε ή να αντιθέσετε.
- β)** Διαλέξτε τις πιο χαρακτηριστικές ομοιότητες και διαφορές τους.
- γ)** Αριθμήστε τις και τοποθετήστε τις στη σειρά που θέλετε. Ίσως αποφασίσετε να εκθέσετε τελευταία την πιο χτυπητή ομοιότητα ή διαφορά.
- δ)** Σύμφωνα με τη σειρά που σχεδιάσατε απαριθμήστε τις λεπτομέρειες στο μεσαίο τμήμα της παραγράφου.
- ε)** Στην πρόταση κατακλείδα διατυπώστε το συμπέρασμά σας από τη σύγκριση ή αντίθεση που έχετε κάνει.

β. Ανάπτυξη παραγράφου σε κείμενο με αντιθετική σύνδεση

Ο τρόπος ανάπτυξης της σύγκρισης-αντίθεσης μπορεί να επεκτείνεται και πέραν των ορίων της παραγράφου, δηλαδή στη δόμηση ενός ολόκληρου κειμένου, το οποίο μπορεί να περιλαμβάνει πολλές παραγράφους αντιθετικά συνδεόμενες ή και ενότητες:

Παράγραφος

Κείμενο

- ☞ **Θεματική περίοδος** ⇔ πρόλογος κειμένου
- Λεπτομέρειες** ⇔ πρώτη παράγραφος: το πρώτο μέλος της σύγκρισης/αντίθεσης

δεύτερη παράγραφος: το δεύτερο μέλος της σύγκρισης/αντίθε-

σης

Πρόταση κατακλείδα ⇔ επίλογος

📖 **Σημάδια αναγνώρισης:** φανερή ή νοητή απαρίθμηση στοιχείων, (δηλ. ομοιοτήτων, διαφορών και γενικά παρατηρήσεων) σχετικά με κάποια δεδομένα που έρχονται σε αντιδιαστολή, εναντιωματικές και παραχωρητικές προτάσεις, εναντιωματικές μετοχές, εμπρόθετοι προσδιορισμοί εναντίωσης, αντώνυμες λέξεις, αντιθετικοί και παραχωρητικοί σύνδεσμοι: *μα, αλλά, παρά, όμως, ωστόσο, μόνο, αν και, ενώ, μολονότι, και που, και ας, και αν, και να, άλλες αντιθετικές λέξεις-φράσεις: διαφέρω, διαφορά, αντιθέτω, αντίθεση, συγκρίνω, σύγκριση, εντούτοις, μάλιστα, μολαταύτα, αντίθετα, απεναντίας, έπειτα* (με αντιθετική και όχι χρονική σημασία), *εξάλλου, σε αντίθεση με αυτό, αντιθέτως, από την άλλη πλευρά, παρόλο που, παρ' όλα αυτά.*

Παράδειγμα

Ένα χάσμα χωρίζει το Σωκράτη από τους σοφιστές. Ο Σωκράτης ζήτησε τη μία και καθολική έννοια, τη μία και καθολική αλήθεια, ενώ οι σοφιστές υποστήριζαν τις πολλές γνώμες για το ίδιο πράγμα. Επίσης και στον τρόπο της ζωής υπάρχει ριζική αντίθεση μεταξύ σοφιστών και Σωκράτη. Οι σοφιστές ήταν έμποροι γνώσεων, ενώ ο Σωκράτης υπήρξε ένας άμισθος δάσκαλος και ερευνητής της αλήθειας. Το μόνο κοινό μεταξύ των σοφιστών και του Σωκράτη ήταν ότι και αυτός και εκείνοι διαπίστωσαν ότι η παραδεδομένη μόρφωση και παιδεία δεν ήταν αρκετή για την εποχή τους.

3. Με ορισμό [βλ. σχολικό εγχειρίδιο Β' Λυκείου σελ. 226 – 230]

Εισαγωγικά

Ορισμός είναι ο καθορισμός και η έκθεση με ακρίβεια και σαφήνεια των κύριων γνωρισμάτων και ιδιοτήτων μιας έννοιας. Π.χ. *Ο άνθρωπος είναι ένα έμβιο ον με λογική.*

Στον ορισμό διακρίνουμε: 1. την **οριστέα έννοια**: την έννοια που ορίζεται· αυτή δηλώνεται συνήθως στη θεματική περίοδο, π.χ. *Ο άνθρωπος.*

2. το **γένος της έννοιας**: ευρύτερη έννοια με τα ίδια χαρακτηριστικά γνωρίσματα, στην οποία υπάγεται η οριστέα, π.χ. *ένα έμβιο ον.*

3. την **ειδοποιό διαφορά**: τα διακριτικά χαρακτηριστικά της οριστέας έννοιας από άλλες του ίδιο γένους, π.χ. *με λογική.*

Είδη ορισμών

α. Ανάλογα με τον τρόπο που παρουσιάζουν την οριστέα έννοια:

- **αναλυτικός:** παριστάνει την ουσία της έννοιας, εκθέτοντας τα γνωρίσματα που περιέχονται στην έννοια αυτή, π.χ. *Αναλφαβητισμός είναι η αδυναμία του ατόμου να γράφει, να διαβάζει και να κατανοεί ένα απλό κείμενο.*
- **συνθετικός ή γενετικός:** περιγράφει τη διαδικασία γένεσης μιας έννοιας/ενός πράγματος από τα αναγκαία και ουσιώδη συστατικά της/του μέρη, π.χ. *Η κοινωνική οντότητα που προήλθε από τη συνένωση περισσότερων χωριών είναι η πόλη.*

β. Ανάλογα με την έκταση που παρουσιάζουν:

- **σύντομος:** είναι συνήθως οι ορισμοί των λεξικών και των σχολικών εγχειριδίων και εκτείνονται σε μερικές γραμμές

- **εκτεταμένος:** μπορεί να καλύψει μία ή περισσότερες παραγράφους ή να εκτείνεται σε ολόκληρο κείμενο (συνήθως με την παραγωγική μέθοδο), όπως συμβαίνει συνήθως σ' ένα δοκίμιο, ένα επιστημονικό κείμενο κ.λπ.

⇒ Στη διατύπωση του ορισμού χρησιμοποιείται η **παθητική σύνταξη**, γιατί η οριζόμενη έννοια είναι υποκείμενο του ρήματος.

Η παράγραφος αναπτύσσεται με τη μέθοδο του ορισμού, όταν το περιεχόμενο της θεματικής πρότασης γεννά την ερώτηση «τι είναι;» ή «τι εννοεί μ' αυτό;»:

☞ **Θεματική περίοδος** ⇔ αποτελεί τον ορισμό της οριστέας έννοιας

Λεπτομέρειες ⇔ αναλύουν ή επεξηγούν το καθένα από τα χαρακτηριστικά που απαρτίζουν την ειδοποιό διαφορά της έννοιας

⇒ Ο ορισμός ενδέχεται να βρίσκεται άλλοτε στη δεύτερη ή την τρίτη παράγραφο. Μερικές φορές συναντάται και στην τελευταία περίοδο.

📖 **Σημάδια αναγνώρισης:** οι λέξεις *ορισμός*, το ρήμα *ορίζω*, το ρήμα *είναι* μέσα σε γλωσσικό περιβάλλον που ταιριάζει σε ορισμό, τα ρήματα *εννοώ* και *σημαίνω* (κυρίως στις φράσεις *με τον όρο... εννοούμε, ο όρος (λέξη)... σημαίνει ή θα πει*). Ο ορισμός μπορεί να δίνεται και επεξηγηματικά με τη λέξη *δηλαδή*.

Παράδειγμα

Στα λεξικά, στις εγκυκλοπαίδειες και στα βιβλία, η *διαφήμιση ορίζεται σαν η γνωστοποίηση στο κοινό*, με διάφορα μέσα (διαλαλητές, έντυπα, ραδιόφωνο, τηλεόραση, κ.λπ.) *των ιδιοτήτων που χαρακτηρίζουν ένα προϊόν με σκοπό την αύξηση των πωλήσεών του*. Εντούτοις, ο ορισμός της διαφήμισης σαν γνωστοποίησης αποτελεί ευφημισμό που δεν ανταποκρίνεται ούτε στο ελάχιστο στη σημερινή μορφή της διαφήμισης. Η διαφήμιση ξεκίνησε και αναπτύχθηκε σαν φαινόμενο συνδεδεμένο στενά με την οικονομική ζωή των επιχειρήσεων. Σήμερα όμως έχει φτάσει στο σημείο, χωρίς να χάσει τον οικονομικό της χαρακτήρα και παράλληλα μ' αυτόν, να επιτελεί πρόσθετες ουσιαστικές λειτουργίες, έμμεσα αλλά αποτελεσματικά.

4. Με διαίρεση [βλ. σχολικό εγχειρίδιο Β' Λυκείου σελ. 231 – 236]

Εισαγωγικά

Με τη διαίρεση αναλύουμε ένα σύνολο (**γένος**) στα μέρη του (**είδη**) με βάση κάποιο ουσιώδες γνώρισμά τους (**διαιρετική βάση**).

α. Τα συστατικά στοιχεία της διαίρεσης

- **Διαιρετέα έννοια (γένος):** η κεντρική έννοια που πρέπει να διαιρεθεί
- **Διαιρετική βάση:** τα γνωρίσματα-κριτήριο σύμφωνα με τα οποία γίνεται η διαίρεση. Τέτοια είναι:

- το περιεχόμενο
- η ποιότητα
- η σχέση με τις άλλες
- η δομή της

- **Είδη (μέλη της διαίρεσης):** το αποτέλεσμα που προκύπτει από τη διαίρεση της διαιρετέας έννοιας με τη διαιρετική βάση (υποδιαιρέσεις)

⇒ **Αναγκαίες προϋποθέσεις για μια σωστή διαίρεση**

Για να είναι σωστή η διαίρεση πρέπει να είναι:

- **ενιαία η διαιρετική της βάση**, π.χ. *Οι εγκλίσεις των ρημάτων είναι: η οριστική, η υποτακτική, η ευκτική, η προστακτική.*
- **τέλεια**: να περιλαμβάνει όλα τα είδη του γένους, π.χ. *Οι ονομαστικοί ρηματικοί τύποι είναι το απαρέμφατο και η μετοχή.*
- **συνεχής**: να μη γίνεται κάποιο άλμα στα είδη της, π.χ. *Τα είδη του δράματος είναι η τραγωδία, η κωμωδία και το σατυρικό δράμα.*

⇒ Η έκταση της διαίρεσης

Η διαίρεση μιας έννοιας μπορεί να είναι:

- **σύντομη**: αναφέρονται απλώς τα «είδη» της διαιρετέας έννοιας
- **εκτεταμένη**: (σε μία ή περισσότερες παραγράφους ή εκτεταμένο κείμενο)

β. Παράγραφος με διαίρεση της έννοιας

☞ **Θεματική περίοδος** ⇔ περιέχει τη διαιρετέα έννοια, τη διαιρετική βάση και τα είδη
Λεπτομέρειες ⇔ αναλύονται όλα τα είδη που αναφέρονται στη θεματική πρόταση

Πρόταση κατακλείδα ⇔ συμπυκνώνεται το νόημα της ανάλυσης που έγινε στις λεπτομέρειες

📖 **Σημάδια αναγνώρισης**: οι λέξεις *διαιρούμε, χωρίζουμε διακρίνουμε, είδη, μορφές, μέρη, κλάδοι, τομείς.*

Παράδειγμα

Ο πολιτισμός έχει δύο όψεις: την υλική και την πνευματική. Η πρώτη αποβλέπει στην εξυπηρέτηση των υλικών αναγκών του ανθρώπου και περιλαμβάνει όλα τα ορατά επιτεύγματά του, από τα ατελή παλαιολιθικά εργαλεία μέχρι την τηλεόραση και τους υπολογιστές. Η δεύτερη έχει στόχο να ικανοποιήσει τις πνευματικές ανησυχίες του ανθρώπου, να απαντήσει στα προαιώνια ερωτήματά του για τη ζωή, το θάνατο, τη φύση, την αλήθεια, την ελευθερία. Εκφράζεται κατά κύριο λόγο με τη θρησκεία, την επιστήμη και την τέχνη.

5. Με αιτιολόγηση

☞ **Θεματική περίοδος** ⇔ διατυπώνεται η θέση του συγγραφέα. Η διατύπωση μας παρακινεί να ρωτήσουμε «γιατί» και καθίσταται απαραίτητη η ανάγκη αξιολόγησης
Λεπτομέρειες ⇔ παρατίθενται λογικά και αξιόπιστα επιχειρήματα που επιβεβαιώνουν τη θέση της θεματικής πρότασης· χρήση αιτιολογικών συνδέσμων και εκφράσεων

Πρόταση κατακλείδα ⇔ επιβεβαιώνεται η ορθότητα της θεματικής περιόδου

📖 **α)** Διατυπώστε έτσι τη θεματική σας περίοδο, ώστε κάθε λογικός άνθρωπος να ζητήσει να μάθει το «Γιατί;».

β) Φέρτε πειστικές αιτιολογήσεις, για να αποδείξετε τη θέση που διατυπώσατε στη θεματική σας περίοδο.

γ) Εκφράστε κάθε αιτιολογία σας με μια καλή πρόταση.

δ) Γράψτε, αν χρειαστεί, μια πρόταση κατακλείδα που να ολοκληρώνει την ιδέα που υποστηρίχτηκε στην παράγραφο.

📖 **Σημάδια αναγνώρισης**: οι λέξεις και οι φράσεις που δηλώνουν αιτία: *επειδή, διότι, γιατί, αφού, καθώς, που, εφόσον, η αιτία, ο λόγος, η εξήγηση είναι, γι' αυτόν το λόγο, κατ'*

αυτόν τον τρόπο, έτσι, αυτό οφείλεται, εξηγείται, αιτιολογείται, αποδεικνύεται, οι αιτιολογικές μετοχές, οι εμπρόθετοι και πτωτικοί προσδιορισμοί της αιτίας.

Παράδειγμα

Ο σημερινός σύζυγος και πατέρας, δεν θέλει να σκεφτεί τον εαυτό του σε θέση ίση με τη γυναίκα του και να συνεργαστεί μαζί της για τα κοινά προβλήματα του σπιτικού τους. Αυτό συμβαίνει, *γιατί* πριν λίγα χρόνια ο τωρινός σύζυγος και πατέρας έζησε σαν παιδί, μέσα σε μια λειτουργική αυστηρότητα του οικογενειακού του περιβάλλοντος, η οποία τον είχε καταπίσει κι ακόμα του είχε κάνει βίωμα ζωής, πως ο άντρας έχει την πρωτοκαθεδρία, είναι νοικοκύρης, ενώ η γυναίκα είναι η νοικοκυρά και το κοινωνικά ετερόνομο άτομο. Δεν τολμούσε να αντιμιλήσει στο γονιό, που ήταν η εξουσία. Ο διάλογος ήταν ανύπαρκτος, *αφού* ο νοικοκύρης αποφάσιζε για την τύχη των μελών της μονοκρατορικής οικογενειακής επικράτειας.

6. Με αίτια και αποτέλεσμα

Εισαγωγικά

Η παράγραφος με αίτια και αποτελέσματα είναι συγγενής της παραγράφου που αναπτύσσεται με αιτιολόγηση. Η διαφορά τους είναι ότι η αποδεικτική διαδικασία της αιτιολόγησης συμπληρώνεται και με τα αποτελέσματα, τα οποία έπονται και λογικά και στην ανάπτυξη της παραγράφου.

☞ **Θεματική περίοδος** ⇔ αναφέρονται:

- α) τα αίτια ή
- β) τα αποτελέσματα

Λεπτομέρειες ⇔ αναπτύσσονται με επαρκή σχολιασμό:

α) τα αποτελέσματα, όταν τα αίτια αναφέρονται στη θεματική περίοδο¹

β) τα αίτια, όταν τα αποτελέσματα αναφέρονται στη θεματική περίοδο²

Πρόταση κατακλείδα ⇔ επιβεβαιώνεται η σχέση αιτίου και αποτελέσματος

⇒ ¹Στις λεπτομέρειες, είναι επιβεβλημένο να μην παραθέτουμε απλώς τα αποτελέσματα. Αντιθέτως, οφείλουμε να **τα αναλύουμε/σχολιάζουμε/διατυπώνουμε με σαφήνεια**. Συγκεκριμένα, κάθε αποτέλεσμα αποτελεί βασική υποστηρικτική περίοδο, ενώ οι υπόλοιπες είναι δευτερεύουσες υποστηρικτικές.

²Στις λεπτομέρειες δίνονται οι αιτίες **αναλυτικά**. Ειδικότερα, κάθε αιτία είναι μια βασική υποστηρικτική περίοδος, η οποία πρέπει να υποστηριχθεί με δευτερεύουσες υποστηρικτικές περιόδους.

📖 **Σημάδια αναγνώρισης:** εκτός από τις λέξεις και φράσεις με αιτιολογική σημασία, υπάρχουν λέξεις και φράσεις που δηλώνουν αποτέλεσμα: *ώστε, για να, να, (με) αποτέλεσμα, λοιπόν, άρα, επομένως, συνεπώς, κατά συνέπεια, έτσι*.

Παράδειγμα

Τέλος, και άλλες εμπειρίες αποδείξανε ότι το μεγαλύτερο μέρος των ανθρώπων συγκρατεί ευκολότερα τα μηνύματα που επιβεβαίωναν την άποψή τους από εκείνα που την αντιστρατεύονται. *Γι' αυτό το λόγο* γίνεται εν γένει αποδεκτό πως *τ' αποτελέσματα* των μέσων μαζικής επικοινωνίας τείνουν, τις περισσότερες φορές, να ενδυναμώσουν

και να σταθεροποιήσουν τις ήδη διαμορφωμένες γνώμες. Τα αποτελέσματα μεταστροφής δεν είναι ανύπαρκτα, αλλά είναι σπανιότερα. Ή - για να ακριβολογήσουμε - είναι δυνατόν να υπάρξουν, όταν υιοθετηθούν γνώμες που τις εμφανίζουν ως νέες, ενώ είναι πάρα πολύ δύσκολο να πείσεις, όταν αντιτίθεται ανοιχτά σε προϋπάρχουσες αντιλήψεις.

7. Με αναλογία [βλ. σχολικό εγχειρίδιο Α΄ Λυκείου σελ. 234 – 237]

Εισαγωγικά

Αναλογία είναι ένας συλλογισμός στον οποίο συσχετίζουμε δύο πράγματα (π.χ. πρόσωπα, φαινόμενα, σκέψεις, ιδέες, καταστάσεις κ.ά.), με σκοπό να στηρίξουμε καλύτερα το ένα από τα δύο αναλογικά με το δεύτερο. Χρησιμοποιείται, λοιπόν, προκειμένου να γίνει περισσότερο κατανοητή η σημασία της κύριας έννοιας του θέματος, αφού προβάλλεται μια λανθάνουσα ομοιότητα με μια άλλη έννοια που φαινομενικά είναι διαφορετική. Στην ουσία, αναλογία είναι μια μεταφορά ή μια περιγραφική παρομοίωση.

- Στην **αναλογία** προβάλλεται η ομοιότητα ανάμεσα σε δύο μέρη. Το ένα είναι το υποκείμενο και το άλλο το αντικείμενο της αναλογίας.
- Στην **αλληγορία** δε συγκρίνονται δύο αντικείμενα. Προβάλλεται ένα αντικείμενο, του οποίου η σημασία υποκρύπτεται. Στην αλληγορία τα περιγραφόμενα φαίνονται απίθανα.
- Στην **παραβολή** παρατίθενται με αληθοφανή τρόπο γεγονότα που μπορεί να συμβούν στην πραγματικότητα.

☞ **Θεματική περίοδος** ⇔ εισάγεται η αναλογία (με μεταφορά ή παρομοίωση) με τα δύο σκέλη:

- αυτό που αναφέρεται στην κύρια έννοια
- το άλλο αναφέρεται σ' ένα αντικείμενο που παρουσιάζει

αναλογίες/ομοιότητες προς αυτή [πιο γνωστό στον αναγνώστη]

Λεπτομέρειες ⇔ αν το μέρος που αποτελεί τη μεταφορά είναι δεύτερο στη θεματική πρόταση, καλό είναι στις λεπτομέρειες να αρχίζουμε την ανάπτυξη πρώτα από αυτό (δηλ. το πιο οικείο στον αναγνώστη) και μετά να καταλήγουμε στην κύρια έννοια του θέματος

Πρόταση κατακλείδα ⇔ εντοπίζονται τα κοινά στοιχεία των μερών της αναλογίας

📖 **Σημάδια αναγνώρισης:** οι λέξεις και οι φράσεις *όπως... έτσι, τόσο... όσο, ανάλογος, αναλογία, αναλογικά, κατ' αναλογία, ανάλογα ισχύει και..., το ίδιο θα παρατηρούσε κανείς και για..., και ο..., όμοια ή παρόμοια, σαν, μοιάζω, παρομοιάζω, παραλληλίζω, παραβάλλω, παραβολή.*

⚠ **Επειδή** ο αναλογικός συλλογισμός δεν οδηγεί πάντα σε ορθό λογικό συμπέρασμα, η χρήση αυτού του είδους πρέπει να γίνεται με προσοχή.

Παράδειγμα

Μια ανθρώπινη ψυχή χωρίς την πρέπουσα παιδεία *μοιάζει με* ένα μάρμαρο λατομείου, που δεν αποκαλύπτει καμιά από τις ομορφιές του, ως τη στιγμή που η τέχνη του μαρμαρά αποκαλύπτει τα χρώματα και φέρει στο φως κάθε απόχρωση, κηλίδα και φλέβα που περνά μέσα απ' τον κορμό του. *Με τον ίδιο τρόπο* και η παιδεία, όταν επενεργήσει πάνω σ' ένα έξοχο πνεύμα, μας αποκαλύπτει όλες τις κρυφές αρετές και τα προτερήματά του, που χωρίς μια τέτοια βοήθεια δε θα μπορούσαν να βγουν στο φως.

8. Με συνδυασμό μεθόδων

Η μέθοδος αυτή χρησιμοποιείται από τον συγγραφέα, όταν θέλει να καταστήσει περισσότερο σαφή και πειστική τη θέση του. Ο λόγος που επιβάλλει το συνδυασμό είναι το ότι ο συγγραφέας γράφοντας την παράγραφό του δεν έχει συγκεντρωμένη όσο πρέπει την προσοχή του πάνω στη μέθοδο· τον ενδιαφέρει πιο πολύ το *τι θέλει να πει* και *πώς μπορεί να το πει καλύτερα* στους αναγνώστες του. Συγκεντρώνεται επομένως στη μετάδοση των ιδεών του. Για το λόγο αυτό συνδυάζει δύο ή περισσότερους τρόπους ανάπτυξης. Ο κάθε τρόπος ανάπτυξης δεν είναι απαραίτητα της ίδιας έκτασης.

Παράδειγμα

Με τις αποδημίες συμβαίνει το ίδιο. *Είτε* είναι βίαιες *είτε* ειρηνικές, [διαίρεση] είναι όπως τα φυσικά φαινόμενα: συμβαίνουν και κανείς δεν μπορεί να τις ελέγξει. Υπάρχει «*αποδημία*» όταν ένας ολόκληρος λαός, *σιγά σιγά*, μετακινείται από τη μια περιοχή στην άλλη [ορισμός] (και δεν είναι καθοριστικό πόσοι θα μείνουν στην περιοχή προέλευσης, αλλά σε ποιο βαθμό οι αποδημούντες αλλάζουν ριζικά τον πολιτισμό της περιοχής στην οποία μετακινήθηκαν). Υπήρξαν μεγάλες αποδημίες από ανατολή προς δύση, στη διάρκεια των οποίων *οι λαοί του Καυκάσου* [παράδειγμα] άλλαξαν την κουλτούρα και τη βιολογική ταυτότητα των αυτοχθόνων. Υπήρξαν οι μετακινήσεις των λεγόμενων «*βαρβαρικών*» φύλων [παράδειγμα] που πλημμύρισαν τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία και δημιούργησαν νέα βασίλεια και νέους πολιτισμούς, οι οποίοι ονομάστηκαν ακριβώς «*ρωμαιοβαρβαρικοί*» ή «*ρωμαιογερμανικοί*». Υπήρξε η *ευρωπαϊκή αποδημία προς την αμερικανική ήπειρο*, [παράδειγμα] από τη μια πλευρά των ακτών της Ανατολής ως την Καλιφόρνια, από την άλλη, από τα νησιά της Καραϊβικής και το Μεξικό ως το άκρο του *Cono Sur*. [διαίρεση] Έστω και εν μέρει υπήρξε πολιτικά προσχεδιασμένη, μιλώ για αποδημία, γιατί [αιτιολόγηση] οι λευκοί που ήλθαν από την Ευρώπη δεν είναι τόσο ότι πήραν τις συνήθειες και την κουλτούρα των ντόπιων, όσο ότι [αναλογία] ίδρυσαν ένα νέο πολιτισμό στον οποίο ακόμη και οι ντόπιοι (όσοι επέζησαν) προσαρμόστηκαν.